

## מראי מקומות - תענית

### ד.

לומר כן. אבל במשנה באבות מדבר במי שכעס על העושה דבר שהוא מפורסם שהוא דבר רע, וא"כ אם יהי' נוח לרצות לא יטעו שום אדם לומר שהוא משום שחושב שהוא דבר שאינו רע. ומה שאמר רבינא דאפ"ה צריך למילף נפשי' בניחותא, פי' (כמו היערת דבש) שאינו חולק על ר' אשי, אלא דכוונתו לומר דכיון דאיירי ברוצה להנהיגם בדבר שלא ידעו מעצמם, אף דאם כבר כעס אז אין לו להיות נוח לרצות וכנ"ל, אבל כוונתו דיבקש דרך איך להורותם ולהנהיגם בניחותא.

### ה. אפי' חגרת

והק' תוס', למה לא אמר הגמ' דאולי תהי' ממזרת או שפחה, כמ"ש הגמ' על שאלו. ותי' בתירוץ הא' דגבי אליעזר עדיין לא הי' שייך ממזרות כיון דעדיין לא ניתנה התורה [ולכאנ' כוונתו ג"כ לתרץ הא' דשפחה בזה]. והק' המהרש"א, הא עדיין יש להק', דהא אי' ביומא (כ"ח) דהאבות קיימו התורה אפי' קודם שניתנה. וע' מהרצ"ח שכ' לתרץ דאף דהאבות קיימו התורה, אבל לגבי נשואין אפי' בעריות גמורים לא נזהרו, כמו יעקב שנשא ב' אחיות, ועמרם שנשא דודתו. (ואולי עוד יש ליישב קו' זו, ע"פ דברי שו"ת רמ"א (סי' י') דכ' דמה דאי' דהאבות קיימו כל התורה, הכוונה רק אברהם, ולא שאר האבות, וא"כ אולי ידע אליעזר דיצחק לא הי' מקפיד בזה. עוד י"ל ע"פ מה דאי' בגור ארי' בפ' ויגש דכל מי שקיים התורה קודם מתן תורה הי"ל דין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ לא יהי' לו עוד דין ממזרת או שפחה.)

### ה. שאל שאל שלא כהוגן וכו'

הק' המהרש"א, איך שאל שלא כהוגן, הרי אם יראה שהוא עבד או ממזר, אז לא יתן לו בתן. ותי' דמ"מ, כיון דסתם דבריו ואמר "והי' האיש אשר יכנו" ולא אמר "והאיש הכשר", מקרי שפיר שאל שלא כהוגן, כיון דאם יהי' ממזר או עבד לא יתקיימו דבריו. וכ' דכן הוא ביפפת, דג"כ נדרו לא חל (ע' לקמן), ומ"מ הי' נקרא ששאל שלא כהוגן כיון שאם יצא דבר טמא מביתו לא יתקיימו דבריו.

### ו. יפתח הגלעדי דכתיב והי' היוצא אשר יצא מדלתי ביתי וכו'

נח' האמוראים במדרש רבה (בראשית רבה ס', ג', הובא ברד"ק בשופטים י"א, מ') בחלות נדרו כלפי בתו. ר' יוחנן ס"ל דהי' חייב דמים, ור"ל ס"ל דאפי' דמים לא הי' חייב. ומה דאי' דפנחס לא הי' שם להתיר לו נדרו, ביאר הרד"ק דהיינו שיאמר לו כי בדמים הי' פטור לפי ר' יוחנן, ולפי ר"ל לומר לו דנדרו לא

### א. האי צורבא מרבנן

פרש"י, דהיינו בחור חריף, כמו ביצי דצריבן. וע"ע בתשו' לר' האי גאון (בספר תשובות הגאונים, שערי תשובה סי' פ"ד) שהביא עוד ב' ביאורים בצורבא מרבנן. א', מלשון צרבת השחין, דהיינו שהוא דבר חם, המתחמם באשה של תורה. ב' לשון קשה, דבערבי קורין לחיטין חטאות צריבא, ונגדו בערו גחלי אש, ותרגם מזי יקרי' מובהקין (ומשמע דבא לומר שיש לו זיו).

### ב. האי צורבא מרבנן דרתח, אורייתא הוא דקא מרתחא לי'

פרש"י, שיש לו רוחב לב מתוך תורתו, ומשים ללבו יותר משאר בני אדם. ומשמע מדבריו דמתוך רוחב לב שלו שבא ע"י התורה, הוא מכיר טפי במעשה בני אדם ולכן כועס עליהם יותר ממה ששאר בני אדם כועסים. וע' מאירי שפי' שהתורה מכעיסתו בשעה שרואה מעשי בני אדם מכוערים. ועל דרך זה כ' גם התורת חיים (סנהדרין פב. ד"ה הבא), דדרך הוא לצורבא מרבנן לקנאות קנאת ה', ואינם כועסים בשביל עצמם, וזהו הפי' אורייתא הוא מרתחא לי', כלומר משום התורה הם רותחין. ובמהרש"א ביאר דהתורה היא דבר רוחני ודומה לאש, וממלאה הגוף כמו אש, ומביאתו בטבע לידי כעס.

### ג. אמר רבינא אפ"ה מבעי לי' לאינש למילף נפשי' בניחותא

הק' העץ יוסף, לכאנ' רבינא פליג [עכ"פ על ר' אשי דס"ל דצריך להיות קשה כברזל], וא"כ הול"ל "רבינא אמר", ולא "אמר רבינא". ועוד, מהו לשון אפ"ה, הא קרא קאמר דצריך להסיר הכעס. וביאר (בשם היערות דבש) דברי רבינא ע"פ מש"כ החובות הלבבות בשער הפרישות (פרק ד'), דגם אם יהי' בכעס, לא יהי' תוכו כבדו, רק יכעוס לפניו ולבו בקרבו יהי' רך כקנה, וזה אומרו אפ"ה, דהיינו דודאי מאמרם אמת שצריך ת"ח להראות כעס, אבל אפ"ה כאשר ידבר בכעס יהי' פנימיותו במנוחת הנפש, וזהו שאמר הכתוב והסר כעס מלבך, שלא יגיע הכעס עד הלב.

וע' אגרות משה (או"ח ח"א סי' י"ד) מש"כ לבאר הסוגיא, ע"פ מה שהק' על פי' ר' גרשום דפי' דקשה כברזל היינו שקשה לרצות, ולכאנ' הוא נגד המשנה באבות דאי' דצריך להיות קשה לכעוס ונח לרצות. וביאר דעניינים שונים הם, דבגמ' איירי שיהי' קשה כברזל לעמוד על דעתו כשהוא סובר זה לאמת לפי הדין וההלכה, דבזה אם יהי' נוח לרצות, יאמרו דמה שהי' נוח לרצות אינו מצד מעלת מדותיו אלא משום שידוע באמת שאין האמת כמותו, ולכן צריך להיות קשה לרצות שלא יטעו

## מראי מקומות - תענית

### ד. (המשך)

לומר כן, דח"ו לומר שיהי' חק לבנות ישראל לתנות לבת יפתח ארבעת ימים בשנה מפני שלא נשאת לבעל והיתה עובדת את ד' בטהרה.

### ה. מאן תנא אמר רבא ר' יהושע היא דאמור משעת הנחתו

תנא רעק"א בגליון הש"ס, אמאי נקט ר' יהושע דברייתא ולא נקט ר"י דמתני' מיו"ט האחרון (ולכאן זה קשה אפי' אם נקט' דמשעת הנחתו היינו דמתחילין מיום ח', וכדפרש"י כאן, דמ"מ למה נקט הברייתא כשהי' יכול להביא המשנה), וכ' דמצא בספר המכריע דמחק תיבות אלו מגירסתו. ותי' הגבורת ארי ע"פ מש"כ לפרש דמה דס"ל לר' יהושע משעת הנחתו היינו מיום ז', א"כ י"ל דדקדק דלשון "סמוך" לימות הגשמים עדיף טפי לר' יהושע דברייתא, דלפי ר"י דמתני' דמתחילין מיו"ט האחרון, וא"כ אי"ז "סמוך" לגשמים, הרי כבר התחיל זמן הגשמים גופי'. וע' רש"י דכ' לתרץ דר' יהושע דמתני' ס"ל דמתחילין להזכיר משחרית דיום ח', וכמש"כ רש"י לעיל (ג.), ור' יהושע דברייתא ס"ל דמתחילין מליל ח', וכמש"כ תוס' ב: וא"כ, הי' משמע לרבא דסמוך לגשמים היינו בליל ח' (ולא ביאר למה, ואולי הוא על דרך הגבו"א, וצ"ע).

הי' חל כלל. אבל יפתח בעצמו טעה, וסבר דנדרו חל, ולכן עשה מה שעשה. וע"ע ברמב"ן על התורה (ויקרא כ"ז, כ"ט) דכ' דטעותו של יפתח הי' דכמו דחרם של נגיד ישראל חל, ועד כדי כך דמי שעובר על החרם חייב מיתה, א"כ ה"ה דנדר של הנגיד חל אם נדר בעת מלחמה לעשות זבח מאיש או אנשים, ולא ידע כי חרם המלך והסנהדרין חל על המורדים לכולם או על העובר גזירתם ותקנתם, אבל לחול הנדר לעשות עולה מדבר שאין ראוי לד', חס וחלילה.

### ו. נזדמנה לו בתו

נח' הראשונים מה עשה יפתח עם בתו. בקרא הנ"ל כ' והעליתיהו עולה, וכתוב בסוף הפרק (פסוק ל"ט) ויעש לה את נדרו אשר נדר, ומשמע דהעלה אותה לעולה. הרד"ק (שם פסוק ל"א) והאבן עזרא (הובא ברמב"ן ויקרא כ"ז, כ"ט), וכן במצודת דוד, כ' דוהעליתיהו לעולה היינו "או" העליתיהו לעולה, דהיינו דאם ראוי לעולה יהי' לעולה, ואם לאו יהי' הקדש, דהיינו (כ"כ הרמב"ן בשם הר"א) שיהי' פרוש מדרכי העולם לעמוד לשרת בשם ה' בתפלה והודות לאלקים. ולפ"ז, בנה בית לבתו מחוץ לעיר והתבודדה שם וכלכלה כל ימיה ואיש לא ידעה והיתה בתו צרורה. והרמב"ן חולק ע"ז וס"ל דא"א